

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України
Навчально-науковий інститут неперервної освіти
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Хмельницький національний університет
Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
Комунальний заклад Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Державний навчальний заклад «Київський професійний коледж
з посиленою військовою та фізичною підготовкою»
Громадська організація «Спортивний рух Олександра Педана «JuniorZ»
Товариство з обмеженою відповідальністю «Видавничий дім «Освіта»
Гуманітарно-природничий університет імені Яна Длугоша в Ченстохові (Польща)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

*Матеріали міжнародної
науково-практичної інтернет конференції*

Київ - 2020

Рекомендовано до друку Вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 28.05.2020 р.).

Редакційна колегія:

Цьось А. В., заслужений діяч науки і техніки України, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, ректор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки/

Дикий О. Ю., кандидат педагогічних наук, директор Навчально-наукового інституту неперервної освіти Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Коломoeць Г. А., науковий співробітник відділу цифрових освітньо-наукових систем Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», заступник голови ГО «Рух української неформальної освіти», Жінка-освітянин 2019 року.

Ничкало Н. Г., доктор педагогічних наук, професор, академік відділення професійної освіти і освіти дорослих;

Щербак О. І., доктор педагогічних наук, доцент, член-кореспондент, викладач вищої категорії, викладач-методист, директор Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка;

Вознюк А. В., доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти;

Гладковський Р. В., головний спеціаліст відділу змісту освіти, мовної політики та освіти національних меншин головного управління шкільної освіти директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України;

Левчишена О. М., кандидат історичних наук, проректор з науково-педагогічної та методичної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»;

Петрович В. С., заслужений працівник освіти України, член президії ВАПП, директор ДНЗ «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою»;

Деревянко В. В., завідувач сектору наукового та навчально- методичного забезпечення змісту суспільної, громадянської та технологічної освіти відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту загальної середньої освіти в Новій українській школі Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Ребрина А. А., заслужений працівник фізичної культури і спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент Хмельницького національного університету, науковий кореспондент Інституту проблем виховання НАПН України;

Боляк А. А., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, керівник освітніх і спортивних проєктів ГО «Спортивний рух Олександра Педана «Джуніор3»;

Дячук О. О., викладач Інституту неперервної освіти національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, ініціатор інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня «Електронний журнал «Атомс» для ЗЗСО»;

Малолєпши Елігіуш, доктор габілітований, професор гуманітарно-природничого університету імені Яна Длугоша в Ченстохові;

Lesia Baranovska, doktor filozofii w dziedzinie teorii i metodyki oświaty zawodowej

Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет конф. (28–29 травня 2020 р., м. Київ) / уклад.: О. Ю. Дикий, Г. А. Коломoeць, А. А. Ребрина. Луцьк: СЛУ ім. Лесі Українки, 2020. 582 с.

Збірник містить наукові роботи учасників конференції. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямку теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

6. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів : навчальне видання / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
7. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма з бойового хортингу для учнів 1–11 класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2020. – 280 с.
8. Єрмоєнко Е. А. Потенційні можливості хортингу як засобу формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 5. – С. 139–146.
9. Єрмоєнко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко. – К., 2009. – 227 с.
10. Єрмоєнко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської молоді засобами хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2019. – 608 с.
11. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
12. Єрмоєнко Е. А. Хортинг у закладах вищої освіти : навч. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 654 с.
13. Коломоєць Г. Виховання патріотизму в старших підлітків засобами хортингу – національного виду спорту України / Галина Коломоєць, Андрій Ребрина // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2015. – Вип. 3. – С. 38–43.
14. Оржеховська В. М. Концепція національної філософії виховання дітей та молоді в Україні на засадах хортингу / В. М. Оржеховська, Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрмоєнко, З. М. Діхтяренко, О. В. Мельник // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 5. – С. 17–34.
15. Петрович Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрович, Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2016. – 544 с.
16. Тимчик М. В. Хортинг як засіб виховання наполегливості в молодших школярів / М. В. Тимчик, Е. А. Єрмоєнко // «Фізичне виховання в рідній школі». – К. : Педагогічна преса, 2014. № 1 – С. 38–41.

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Гречаний Олександр Миколайович

*учитель-методист фізичної культури Київської інженерної гімназії,
майстер спорту України з хортингу*

Єрмоєнко Едуард Анатолійович

*професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету
підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України,
кандидат педагогічних наук, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, майстер
спорту України міжнародного класу, Заслужений тренер України,
майор Збройних Сил України, учасник бойових дій*

Черняк Юрій Васильович

*старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат
педагогічних наук*

Суліма Ігор Віталійович

*член президії Національної федерації бойового хортингу України, генерал-майор Збройних Сил
України, майстер бойового хортингу (5 ранг), учасник бойових дій*

Бойовий хортинг – національний професійно-прикладний вид спорту України. Національні забави українців склалися на основі традицій слов'ян-русичів. У них враховуються не тільки культурні та моральні, а й громадські, а також духовні ідеї і цінності слов'янського етносу. А сама лексична одиниця «забава» не мала розважального значення. Слово виражало собою масові події, навіть такі, що супроводжувалися при веденні бойових дій. З чого сформовані слов'янські ігри. Примітно, що в наших прадавніх іграх були поєднані відразу і розваги, і тренування [2; 3; 19].

В українських забавах є унікальні і дуже цінні властивості. Наша культура не тільки виявляла, але і заохочувала тих, хто сильний духом і тілом. Саме вона виховувала у древніх русичів (народність, що мешкала на землях України у XV–XVIII століттях) здатність прийняти на себе виклик, заступитися за скривдженого або слабого, а також вміти подолати в самому собі почуття тривоги і слабкості [1; 4; 12]. Український народ після тяжких трудових буднів із задоволенням брав участь в іграх дітей. Дорослі навчали малюків розвагам, відпочинку, народним гулянням. Однак ці заходи носили масовий характер. У них брали участь усі – від наймолодших до найсильніших і досвідчених. Люди відпочивали не тільки беручи участь в іграх, але і спостерігали в якості глядачів за тим, що відбувається [5; 6; 19].

Національний український спортивний напрям, яким є бойовий хортинг, потрібно просувати в міжнародне спортивне співтовариство, у програму Всесвітніх Ігор, а далі і як олімпійську дисципліну. Бойовий хортинг як вид спорту необхідно зробити загальнодоступним і масовим [7; 8; 11]. Потрібно прагнути до того, щоб наш національний вид спорту пробивався і в Олімпійські Ігри, і взагалі став відомим у світі. А головне, щоб про нього добре знали в Україні, щоб він розвивався у нас саме як масовий загальнодоступний вид спорту, який у спортивні зали залучає широкі маси дітей та молоді. При цьому він досить популярний серед громадян України [9; 10; 13]. Але потрібно прагнути розширювати число учасників спортивних змагань з бойового хортингу.

Унікальність культури кожного народу є не тільки його відмітним знаком, а й становить феномен культурного різноманіття людської цивілізації в цілому. Таким феноменом в Україні є бойовий хортинг. Культура України повністю відображена в ньому, а також є невід'ємною його частиною.

Україна – країна, що володіє величезним культурним спадком і багатовіковими військовими, бойовими, оздоровчими, лікувальними, культурними традиціями. Історичні та географічні особливості нашої країни сприяли тому, що Україна розвивалася як держава, де жили та розвивалися безліч культур, взаємодоповнюючи одна одну. Саме ця характерна риса робить український національний вид спорту привабливим для іноземців, які на протязі не одного століття намагаються осягнути загадкову українську душу, її доброту, щирість і довірливість, від якої іноді наш народ і страждає. Але бойовий хортинг, одночасно з виховними технологіями, є сильним прикладним одноборством, що підкреслює мужність і звитягу нашої нації [14; 15; 18].

Досягнення України в області спорту, літератури, музики, балету, театру, образотворчого мистецтва визнані в усьому світі. Бойовому хортингу пропонується велике майбутнє, і він тільки набирає обертів щодо свого розвитку в Україні і за кордоном. Але величезний потенціал бойового хортингу визнають не тільки українські майстри єдиноборств, а також провідні закордонні спеціалісти бойових мистецтв, які гарно відомі у світі.

Бойовий хортинг пронизаний культурою українців. Середовище життєдіяльності в сучасній Україні включає значну кількість цінних історичних об'єктів, пам'яток історії і культури, об'єктів культурної спадщини, маємо свою вишиванку, свій вид спорту бойовий хортинг, свою мову і культуру [16; 17]. Виходячи із законодавства визначення (обґрунтування) історико-культурної цінності є актуальним для різних типів об'єктів як матеріальних, так і духовних, що володіють ознаками об'єкта культурної спадщини. Неозброєним оком видно те, що бойовий хортинг безсумнівно володіє ознаками спадщини українського народу [20; 21].

У роботах з виявлення цінності бойового хортингу як української спадщини та прийняття рішення про включення його до певного реєстру, вирішальними є питання встановлення і визначення історико-культурної цінності бойового хортингу. Роль організатора робіт щодо обґрунтування і ухвалення рішення належить Міністерству молоді та спорту України. У державного органу є механізми і засоби щодо забезпечення об'єктивності прийнятих рішень, що визначають долю і статус бойового хортингу як національного професійно-прикладного виду спорту України, певного об'єкта культурної спадщини нашої нації. Пошуку відповіді на дане питання присвячена робота Національної федерації бойового хортингу України, яка має велике майбутнє.

У наукових публікаціях все частіше піднімаються питання актуалізації історико-культурної цінності бойового хортингу як об'єкта історичного минулого в світлі сучасного спортивного розвитку людей. Питання актуальності кола робіт щодо виявлення, встановлення, визначення та збереження історико-культурної цінності бойового хортингу як об'єкта культурної спадщини також широко висвітлюються [2]. Сучасні дослідники історико-культурної цінності спадщини України більшою мірою орієнтуються на вивчення історичних і загальнотеоретичних проблем, змістовних методичних питань та традицій, якими користується бойовий хортинг у своїй роботі. Система представлена логічним порядком послідовних заходів – науково-дослідних, експертних та правових дій. Відомості про історико-культурну цінність бойового хортингу, виявлені у ході наукових досліджень, стають

основою для визначення експертами особливостей національного виду спорту – його предмета діяльності [1; 3; 16].

Методика встановлення історико-культурної цінності бойового хортингу має наступні характеристики:

- бойовий хортинг задовольняє вимогам законодавства України щодо культурної спадщини;
- бойовий хортинг відображає сучасний науково-методичний рівень розробок і уявлень про систему цінностей і критерії історико-культурної цінності українського народу;
- бойовий хортинг містить критерії оцінки всіх основних характеристик як виховної системи особистості для повноцінного встановлення його історико-культурної цінності для України;
- бойовий хортинг забезпечує однозначність висновку щодо наявності історико-культурної цінності як продовжувача українських бойових традицій і звичаїв;
- бойовий хортинг має форму і структуру, зручні для використання, що дозволяють у режимі індивідуально-колегіальної роботи спортивних громадських організацій (місцевих федерацій бойового хортингу), експертних рад (колегій експертів) обґрунтувати та прийняти персональне і колегіальне рішення щодо встановлення історико-культурної цінності бойового хортингу як національного виду спорту та об'єкта спадщини української військової, фізкультурно-оздоровчої, лікувальної та спортивно-масової культури, корисної для населення України.

Ці життєстверджувальні засади сформульовані у Декларації Національної федерації бойового хортингу України. Закон України «Про освіту» одними із основних завдань визначає: виховання громадянина-патріота України, забезпечення потреби особистості у творчій самореалізації, інтелектуальному, духовному та фізичному розвитку, підготовку підростаючого покоління до професійного самовизначення [5; 21]. Одним із дієвих засобів фізичного та морально-етичного виховання дітей є хортинг, який сприяє вихованню особистості з високою внутрішньою культурою та гармонійному формуванню фізичного апарату дитини.

Бойовий хортинг – національний професійно-прикладний вид спорту України, заснований на культурних, оздоровчих і бойових традиціях українського народу. Бойовий хортинг – це багаторічний спеціально організований процес навчання, всебічного розвитку, морально-етичного виховання й оздоровлення дітей і молоді.

Метою бойового хортингу є: фізичне, морально-етичне, духовне, та патріотичне виховання громадянина-патріота на культурних та оздоровчих традиціях українського народу, формування морально-етичних якостей, зміцнення здоров'я та всебічна фізична підготовка школярів засобами бойового хортингу.

Основні завдання викладання бойового хортингу у закладах загальної середньої освіти:

- оволодіння основами базової техніки бойового хортингу в обсязі, необхідному та достатньому для участі у фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходах;
- розвиток фізичних здібностей, вольових і морально-етичних якостей;
- формування навичок здорового способу життя;
- формування критичного ставлення до особистої спортивної майстерності;
- залучення до кращих зразків світового та вітчизняного спорту;
- сприяння професійному визначенню вихованців.

Загальними принципами організації навчально-виховного процесу є: науковість, синтез інтелектуальної та практичної діяльності, індивідуальний підхід, послідовність і поступовість викладення матеріалу. Навчальний матеріал програми адаптований до занять із вихованцями різного рівня підготовленості, містить теоретичні відомості, елементи базової техніки бойового хортингу, що подані у вигляді оздоровчих фізичних вправ та імітаційних формальних комплексів, а також вправи з елементами самозахисту бойового хортингу [7; 9; 15].

В процесі навчання бойовому хортингу застосовуються такі методи:

- наочні (показ вправ, демонстрація вправ на схемі, макеті, екрані тощо);
- словесні (розповідь, пояснення, вказівка, зауваження, переконання, бесіда тощо);
- практичні (метод вправ і його варіанти: початкове вивчення технічних дій у цілому або частинами), метод багаторазового повторення (перемінний, інтервальний, ігровий, змагальний тощо).

Навчальна програма розрахована на учнів закладів загальної середньої освіти віком від 6 до 17 років. Вона розроблена на основі Типових навчальних планів для організації освітнього процесу в закладах загальної середньої, враховує передовий досвід відомих тренерів з бойового хортингу, практичні рекомендації дитячої та спортивної медицини; результати наукових досліджень із теорії та методики фізичного виховання, педагогіки, фізіології, гігієни, психології, філософії, історії України та підготовки юних спортсменів [8; 11; 17].

Програма з бойового хортингу для закладів загальної середньої освіти передбачає 11 років навчання з 1 по 11 класи.

Початковий рівень – молодші школярі, 1–4 класи (6–10 років), 4 роки навчання:

- перший і другий рік навчання – 144 год. (2 заняття на тиждень, тривалість заняття – 2 год);
- третій і четвертий рік навчання – 216 год. (3 заняття на тиждень, тривалість заняття – 2 год).

Основний рівень – учні середнього шкільного віку, 5–9 класи (11–15 років), 5 років навчання:

- перший і другий роки навчання – 216 год. (3 заняття на тиждень, тривалість заняття – 2 год);
- третій, четвертий, п'ятий рік навчання – 324 год. (3 заняття на тиждень, тривалість заняття – 3 год).

Вищий рівень – учні старшого шкільного віку, 10–11 класи (16–17 років), 2 роки навчання:

- перший та другий роки навчання – 324 год. (3 заняття на тиждень, тривалість заняття – 3 год).

Програма визначає цілі та завдання роботи у навчальних групах і містить:

1. пояснювальну записку з загальною характеристикою принципів і методів роботи, термінів реалізації програми, тижневого навантаження, засобів організації освітнього процесу;
2. навчально-тематичні плани за розділами підготовки на початковому, основному та вищому рівнях навчання;
3. зміст програми з переліком тем на початковому, основному та вищому рівнях навчання;
4. прогнозований результат реалізації програми та шляхи його діагностики.

У програмі наведено перелік обладнання й індивідуального спорядження, необхідного для забезпечення ефективності навчально-виховного, фізкультурно-оздоровчого та тренувального процесу.

В гуртки бойового хортингу приймаються діти, які виявляють інтерес і бажання до занять бойовим хортингом, не мають медичних протипоказань і відносяться до основної медичної групи, відповідно до Інструкції про розподіл учнів на групи для занять на уроках фізичної культури, затвердженої спільним наказом Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України від 20.07.2009 року № 518/674.

Групи формуються за рівнями підготовки з урахуванням віку та підготовленості учнів:

- початковий рівень (1–4 роки навчання), діти віком 6–10 років;
- основний рівень (5–9 рік навчання), діти та підлітки віком 11–15 років;
- вищий рівень (10–11 рік навчання), юнаки та молодь віком 16–17 років.

Програма передбачає проведення теоретичних і практичних навчальних занять. Теоретичні відомості з теорії і методики бойового хортингу можуть повідомлятися у процесі практичних занять. Програма передбачає заняття за окремими видами підготовки та синтезовані заняття (поєднання основ техніки бойового хортингу й акробатики, ударних комбінацій та кидкової техніки, техніки в стійці та техніки у партері – продовження атакуювальних дій, захисних та атакуювальних дій тощо). Для учнів молодшого шкільного віку застосовується переважно ігровий метод. При необхідності можливе окреме навчання хлопців і дівчат. На заняттях рекомендується здійснювати особистісно-орієнтований підхід до навчання вихованців за статевими й індивідуальними особливостями фізичного розвитку, а також з урахуванням їхніх потреб і здібностей [1; 2; 3; 19].

Заняття в групах початкового рівня проводяться груповим методом. У період підготовки до виступів на змаганнях групові заняття можуть бути замінені зведеними тренуваннями з іншими клубами бойового хортингу (постановка та вивчення індивідуальних технічних дій, комбінацій на партнерах різної комплекції – високому, низькому, важкому, легкому тощо).

Програмою передбачається участь учнів у змаганнях усіх рівнів у складі збірних команд і в особистому заліку, виконання нормативів юнацьких і дорослих спортивних розрядів. Участь вихованців гуртка з бойового хортингу в змаганнях здійснюється тільки за особистим бажанням учнів і з дозволу батьків, а також за умови оформлення страховки від нещасних випадків на період проведення змагань. Календарний план змагань спортивних заходів гуртка складається відповідно до Єдиного календарного плану заходів Міністерства молоді та спорту України Міністерства освіти і науки України, календарних планів обласних, міських і районних управлінь і органів державної влади з фізичної культури та спорту [6; 10; 13].

Враховуючи різноманітність розділів змагань з бойового хортингу, а також засобів самозахисту бойового хортингу як мистецтва одноборства, тренувально-підготовчий процес на практичних заняттях може проводитись повною групою, малими групами (4–6 чоловік), парами й індивідуально. Винятком є теоретичні заняття та зведені тренування з підготовки показових груп, або підготовки основної групи до атестації з бойового хортингу (отримання ступенів – ранків).

Відповідно до вимог «Типового положення про навчання з питань охорони праці» з вихованнями обов'язково проводяться відповідні інструктажі (вступний, первинний, позаплановий, цільовий) з безпеки життєдіяльності на заняттях.

Контрольні заняття проходять 1 раз на півріччя у формі відкритого чи підсумкового заняття для груп початкового й основного рівнів, у формі змагання – для груп основного та вищого рівнів.

Форми контролю за досягненнями школярів у процесі занять бойовим хортингом:

1. спостереження за вихованцем у процесі занять із питань регулярності відвідування занять, дисциплінованості, дотримання етикету бойового хортингу, старанності на тренуваннях (постійно);
2. відкриті та підсумкові заняття для батьків, керівництва закладу загальної середньої освіти та спеціалістів державних органів освіти (один раз на півріччя);
3. підсумкові перевідні заняття (при переводі на наступний рівень навчання);
4. участь у показових виступах на масових заходах (за планом закладу загальної середньої освіти);
5. виконання програми атестаційних тестів на учнівські ступені бойового хортингу – ранки;
6. участь у змаганнях, отримання перемог і виконання спортивних розрядів.

Для контролю якості засвоєння спеціальних вправ і елементів оздоровчої, прикладної та базової техніки бойового хортингу по закінченні навчального року програма передбачає виконання контрольних і перевідних нормативів. Вихованці виконують навчальні нормативи (з урахуванням динаміки особистого результату), що розроблені відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462, програми «Фізична культура для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–11 класи» авт. Круцевич Т. Ю. та навчальної програми з бойового хортингу для учнів 1–11 класів закладів загальної середньої освіти, авт. Єрмоєнко Е. А. схваленої для використання в загальноосвітніх навчальних закладах листом Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України № 22.1/12-Г-1143 від 12.12.2019 року. Під час виконання навчальних нормативів оцінюється виконання технічного елемента кожною дитиною окремо. Порядок їх проведення визначає керівник гуртка відповідно до календарно-тематичного планування.

Педагог, враховуючи рівень підготовки учнів, стан матеріально-технічної бази закладу, може вносити зміни й доповнення в зміст програми та кількість годин для опанування певних тем. Заняття з учнями може проводити педагог, який має відповідну фахову підготовку [10; 12; 18].

У загальному розумінні бойовий хортинг є спортом з усіма його специфіками змагальності, і мова щодо нього часто йде про спортивні практики, але саме як видовищний спорт він ще є і системою репрезентацій і цінностей, що постачає наше українське суспільство певним баченням світу і певними способами поведінки. Бойовий хортинг сьогодні перетворився в невід'ємну частину самих різних сегментів соціального життя людей. Сучасна культура чинить безпрецедентний тиск на людей, примушуючи їх бути або принаймні виглядати спортивними та фізично підготовленими до життя і праці. Якщо вірити соціологічним опитуванням, величезна кількість людей, що займаються бойовим хортингом, свідчать про те, як високо оцінюють в суспільстві ці заняття і їх престижність.

Бойовий хортинг – звичайна тема чоловічих розмов – виконує так звану комунікаційну функцію, полегшуючи встановлення контактів у кафе, в гостях, на роботі. В ході передвиборчої компанії на місцевому рівні загальна згода найлегше досягається при обговоренні спортивних проблем національного професійно-прикладного виду спорту України; довіру електорату завойовують, поставляючи командам спортсменів нове екіпірування та спорядження або ремонтуючи дитячі спортивні зали бойового хортингу. Була навіть висловлена думка, що всіма щоденними вчинками спортсменів керує релігія спорту, що іноді і гроші підпорядковуються спорту.

З цієї причини особливо цікаво простежити, яким чином бойовий хортинг, який виник в Україні, поширився в інших країнах планети. У розвинених індустріальних суспільствах все більше число людей, які займаються бойовим хортингом, ставлячи знак рівності між спортивною людиною і людиною активною, молодою, енергійною: бойовий хортинг воістину перетворюється на стиль життя [5; 20].

Концептуальні основи вивчення освіти бойового хортингу у закладах загальної середньої освіти

Бойовий хортинг розвивається за рахунок продуманих проєктів, освіта бойового хортингу в сучасних умовах соціокультурної освіти індустріальної і постіндустріальної цивілізації також набуває розвитку.

До провідних філософських концептуальних ідей бойового хортингу та освіти хортингу відносяться:

- ідея світу, мирного співіснування соціальних систем, держав і народів, в якій бойовий хортинг виступає як системоутворювальний фактор, а хортинська освіта – як засіб виховання молоді в дусі миру;
- ідея загальнолюдської цінності бойового хортингу та хортинської освіти, яка ґрунтується на інтернаціоналізмі, інтерсоціальному вихованні;
- ідея гуманістичного, всебічного розвитку особистості, базою реалізації якої є освіта молоді, субкультура бойового хортингу;
- ідея пріоритету етичних цінностей в бойовому хортингу та освіті, виходячи з філософії Чесної Гри «Fair Play».

В сучасних умовах бойовий хортинг виступає як загальнолюдська цінність, як суттєвий елемент культури, показник розвитку фізичної культури молоді.

Основи сучасного бойового хортингу були закладені в 2008 році засновником бойового хортингу, коли ним вперше була сформульована доктрина, що включає в себе філософські, педагогічні, етичні, естетичні, правові, політичні та виховні принципи. Вона базувалася на загальнолюдських моральних підвалинах всіх релігійних навчань. Природний, але такий, що на перших етапах свого розвитку бойовий хортинг, був тісно пов'язаний з практикою – з проведенням змагань у розділі «Рукопашна сутичка». Філософські ідеї засновника бойового хортингу про гармонію особистості знайшли своє відображення в церемонії організації чемпіонатів Європи і світу, проведенні спортивних фестивалів та конкурсів мистецтв на засадах бойового хортингу.

За час, що минув з моменту народження сучасного руху бойового хортингу, ця національна спортивна ідея України перетворилася на своєрідну філософію молодіжного світу, в потужну соціокультурну даність світового масштабу, що є одним з найважливіших провідних та успішних інститутів сучасного міжнародного життя у світі єдиноборств. Бойовий хортинг, який виступає як особливий тип субкультури, властива своя система ідеалів, принципів, цільових установок, менталітету, норм і цінностей, що мають відносну самостійність і логіку розвитку, для якої характерні:

- наявність в загальній системі культури стійких утворень, які об'єднують молодих людей одного віку за їхньою спільністю уявлень (істинних або помилкових) про основні життєві цінності та інтереси, за загальним типом соціальної поведінки і мають функцію відтворення відповідної системи міжгрупових відносин і відповідних їм індивідуальних рис;
- достатнє інтегрування культури бойового хортингу в загальну систему культури людства;
- існування єдиного вектора ціннісних орієнтацій, властивих сучасному бойовому хортингу і цієї культурної епохи, що відображає їх громадський і гуманістичний ідеали;
- підвищена турбота усіх суб'єктів субкультури бойового хортингу про зовнішність, яка виступає головним фактором спортивної атрибуції, культурної самосвідомості та ідентифікації (здоровий фізичний вигляд, красивий одяг, ефективний тип фізичних дій).

Говорячи про бойовий хортинг як про молодіжну субкультуру, слід особливо відзначити збіг її з загальногуманістичною спрямованістю розвитку людини як творчої особистості, тобто з тим, що може бути названо прогресом у сфері фізичної культури і спорту, оскільки бойовий хортинг подає приклад позитивного розвитку.

Важливим аспектом місії бойового хортингу є ідея мирного співіснування народів, держав і соціальних систем. «Бойовий хортинг, ти збираєш молодь – наше майбутнє, нашу надію – під свої мирні прапори». Декларація бойового хортингу – це декларація миру на планеті. Одна з головних ідей бойового хортингу – мир і дружба між народами.

Переїнявши у древніх українців філософію змагальності та козацтва, в сучасних умови вдалося реалізувати ідею мирного співіснування – сучасні чемпіонати світу і Європи з бойового хортингу. За своїми масштабами міжнародний спорт і чемпіонати світу з бойового хортингу проводяться дуже грандіозно. В силу своєї величезної популярності міжнародний бойовий хортинг потрапив в поле зору і окремих політиків, і політичних партій, і глав держав, і ділових людей міжнародного бізнесу. Звідси – колосальна соціальна значимість міжнародного спортивного руху бойового хортингу, який сприяє розвитку і поглибленню міждержавних відносин, культурних зв'язків, розрядці міжнародної напруженості, політики мирного співіснування держав з різним політичним ладом [1; 4; 15].

Вища форма соціального визнання бойового хортингу полягає в тому, що сьогодні численні навчальні та науково-дослідні заклади роблять його предметом вивчення. І цей науковий підхід часто збагачують і оновлюють зміст засоби масової інформації, які, зі свого боку, поширюють ідеї вчених і популяризують їх. Одним словом, спортивна культура бойового хортингу відчуває себе якнайкраще в наш час, коли культура переходить від вибіркової до загального споживання і задіяння; нова ситуація в країні йде бойовому хортингу на користь.

Хочеться підкреслити, що жодне місто нашої країни і їх мешканці не знаходяться в стороні від глобального процесу: традиційне свято День бойового хортингу відмічається святами, спортивними змаганнями та іншими масовими заходами фізкультурно-спортивного спрямування, в яких беруть участь видатні люди міст і районів.

А в зв'язку з чемпіонатами світу і Європи, які регулярно проходять з років заснування, Всесвітня федерація бойового хортингу в очікуванні великих змін. До головного старту ще багато часу, але майбутня велика спортивна подія розворушує чимало проблем, змушує мріяти і, головне, діяти.

Соціалізація допускає, що бойовий хортинг морально й етично розвиває людину, долучає до гуманістичних цінностей, всебічно розвиває особистість і формує певний стиль життя [9; 11; 21].

Разом з тим історична роль бойового хортингу полягає в тому, що він сприяє створенню в суспільствах, де традиційні релігійні цінності та людські зв'язки слабшають, нової моралі, яка регулює відносини між людьми в конфліктних ситуаціях. Серед спортсменів-любителів поширюється певна «етика порядності», яка виключає нечесні прийоми і ставить вище за все індивідуальні досягнення – плід посиленого тренування і самовдосконалення. Починається епоха, коли після закінчення спортивного змагання кожен спортсмен вважає своїм обов'язком продемонструвати «скромність переможця або гідність переможеного»: спортсмени і тренери вчать стримувати свої почуття і дотримуватися правил чесної конкурентної боротьби – «чесної гри» (Fair Play) у бойовому хортингу, коли усі перемоги чесні, а рішення справедливі.

Бойовий хортинг став всеосяжним соціальним явищем, оскільки здатний впливати на все суспільство в цілому і на всі суспільні установи; він має відношення до всіх сторін суспільного життя – політичної, економічної, культурної, соціальної, технологічної – і в той же самий час впливає на повсякденне життя людей, що складають сучасне суспільство.

Втім, сьогодні віра в «єднання молоді всього світу» під час міжнародних спортивних змагань з бойового хортингу похитнулася; саму тезу про ідеальний спорт, який не залежить ні від політичних партій, ні від фінансових магнатів, і стоїть вище міжнаціональних відмінностей, ставиться під сумнів і потребує уточнень. Справа в тому, що починаючи з 1970-х років спорт в цілому став все тісніше взаємодіяти з економікою і політикою; національний же спорт втратив свою автономію і став куди сильніше підкорятися впливу політичному, економічному та фінансовому, не кажучи вже про вплив найбільших засобів масової інформації.

Поява цих нових проблем і нових цілей обеззброїла разом і полум'яних захисників бойового хортингу, і його переконаних противників; традиційна спортивна етика бойового хортингу явно переживає кризу: надто вже багато форм спортивного життя виходять у наші дні з-під контролю інститутів держави і суспільства, занадто очевидним стає повсюдне верховенство економічних чинників.

Спортивні технології у вигляді шоу іноді застосовуються суто для заробляння грошей. Вони з'явилися нещодавно у європейській і світовій індустрії дозвілля, і становлять конкуренцію традиційним спортивним заходам з бойового хортингу. Публіка як і раніше цікавиться грандіозними видовищами, але стала більш байдужою до крупних політичних маніфестацій. При цьому люди, що займаються бойовим хортингом, стали більш активними і менш поступливими, а глядачі – більш вимогливими і прискіпливими.

Розглядаючи взаємозв'язок бойового хортингу і мистецтва, його естетичну цінність, вплив даного виду спорту на багато сторін культурного життя суспільства, можна виділити кілька моментів. Сама спортивна сутичка бойового хортингу – це яскраве видовище. Видовище, яке за своїм впливом на глядачів на кшталт кращим драматичним творам, виконаним найкращими акторами. Справжній уболівальник глибоко переживає все, що відбувається на хорті, тонко оцінюючи майстерне виконання прийомів і не приймаючи фальші, коли спортсмен веде боротьбу не чесно. Але на відміну від драматичного уявлення спортивна боротьба між суперниками виділяється непередбачуваністю кінцевого результату, і це підкреслює додаткову емоційну глибину бойового хортингу як видовищної змагальної діяльності.

Але видовищем може бути не тільки барвисте спортивне уявлення. Гармонія, краса рухів людського тіла, яке філігранно виконує рухи і підпорядковується висококваліфікованому майстру бойового хортингу – ось те, що є найпривабливішою стороною бойового хортингу. Саме вища спортивна майстерність, що виявляється у сучасному фізичному самоконтролі, дозволяє спортсмену домогтися влади над простором і часом. При цьому естетику руху у бойовому хортингу найкраще можуть оцінити або самі спортсмени, або досвідчені глядачі, добре знайомі з правилами та особливостями цього виду спорту.

У бойовому хортингу є цілий ряд напрямів, в яких краса руху є однією зі складових

підсумкового результату: розділ «форма», розділ «показовий виступ» – у всіх цих видах змагання в якості виразного засобу використовуються всі фактори: людське тіло, точність рухів, почуття ритму, витонченість і пластика.

Є галузі культури, науки і техніки, які дуже тісно пов'язані з бойовим хортингом. Підготовка до великих спортивних змагань, і в першу чергу до чемпіонатів світу і Європи, перетворює зовнішній вигляд спортивних залів, арен, міст, що стали господарями цих змагань, модернізує їх інфраструктуру.

Особливий синтез бойового хортингу, мистецтва, архітектури, культури, науки і техніки і є основою спортивного руху Всесвітньої федерації бойового хортингу. Чемпіонати світу, що становлять основу підведення підсумків тренувальної роботи, стали каталізатором розвитку різних сторін матеріальної і духовної культури бойового хортингу. Поза цим поєднанням спортивні заходи не несли б у собі стільки привабливості.

Філософське розуміння сучасного руху бойового хортингу неможливе без фундаментального обґрунтування його соціально-сутнісної природи. Йдеться про аксіологічний аспект бойового хортингу. При розгляді цієї сторони руху слід перш за все відзначити популяризацію і демонстрацію високих етичних цінностей. У цьому плані бойовий хортинг володіє колосальними можливостями, оскільки всередині нього загальнолюдські моральні поняття і норми піддаються іноді дуже серйозним випробуванням і спокусам. У цій ситуації часто спортивна боротьба, спортивний поєдинок, значимість спортивного результату (суспільна, економічна, політична) провокують конфлікт між реальністю і виховними ідеалами бойового хортингу. Проте існування такого конфлікту не спростовує цих ідеалів. Необхідно лише зрозуміти, що сам бойовий хортинг і є засобом боротьби за ідеали честі, добра і краси. Прикладами цього ми неодноразово бачили ситуації, коли переможець двобою допомагає переможеному піднятися на ноги, а у разі травмувань – навіть дійти до лікаря змагань.

Однією з моделей збереження моральної цінності бойового хортингу, і спорту взагалі є «Чесна гра» (Fair Play). Принципи Fair Play засновані на суворому дотриманні правил у видах спорту, повазі, що особи, які беруть участь в змаганнях, повинні демонструвати в інтересах один одного і загального благополуччя. Ці вимоги відносяться не тільки до учасників змагань, а й до суддів, тренерів, батьків, вчителів, лікарів і глядачів, до засобів масової інформації, спортивних федерацій, клубів і громадських діячів.

У передмові до Декларації міжнародного комітету Fair Play (1992 р.) його нинішній президент Віллі Дауме пише: «Чесна гра (Fair Play) являє собою один з фундаментальних питань, що відносяться до майбутнього спорту, і містить набір етичних принципів. Принципи Чесної гри стають істотно необхідними і можуть бути навіть ключем до вирішення боротьби з насильством».

Вирішення цієї проблеми може бути частково реалізовано через рух бойового хортингу. У сучасному бойовому хортингу суворі умови підготовки спортсменів високого класу впливають на багато функцій і систем організму, зачіпаючи не тільки біологічні, але і психологічні структури.

Звідси очевидно, що дотримання принципів бойового хортингу серйозним чином впливає на становлення моральності спортсмена і всього руху. Спортивна етика як базисна частина бойового хортингу є складовою фізичного виховання, спортивної освіти молоді. Тому популяризацію ідей бойового хортингу необхідно починати ще на етапі початкових занять цим видом спортом, роблячи акцент на безумовній повазі суперника і неухильне дотримання правил змагань. Для учнів бойового хортингу необхідно проводити теоретичні заняття, де повинні розглядатися як загальні моральні критерії, так і специфічні етичні принципи бойового хортингу.

Спортивна етика як частина системи знань про загальні закономірності морального виховання в бойовому хортингу повинна стати неодмінною частиною підготовки спортсмена і фахівця з фізичного виховання, фізкультурної освіти.

Отже, сучасний бойовий хортинг, протидіючи різним негативним тенденціям розобчення людей, став настільки різноманітним і багатофункціональним, що уходить від однозначного визначення. Він знаходиться в процесі постійної соціальної легітимації та розвитку, вирішує важливі соціальні завдання, а крім того, виконує істотну нормативну функцію для об'єднання громадян усіх держав, яка займаються бойовим хортингом та сповідують його інтернаціональні цінності, у велику та міцну Всесвітню федерацію бойового хортингу, яка працює заради миру на планеті [1; 4; 6; 8].

У культуру українського народу входить створений ним вид спорту бойовий хортинг. Він є наступником бойових мистецтв стародавньої України. Протягом століть ці бойові мистецтва, як бойова культура та навички, супроводжують у повсякденному житті дітей і дорослих, виробляють в українців життєво важливі якості: витривалість, силу, спритність, швидкість, прищеплюють чесність, справедливість і гідність. Багато з них мають багатовікову історію: вони збереглися до наших днів у вигляді бойового хортингу з часів глибокої старовини, передавалися з покоління в покоління,

вбираючи в себе кращі національні традиції українців. Вони удосконалювалися в міру господарської діяльності людини, у міру вдосконалення її розуму. Національні спортивні традиції українців залежали від багатьох факторів: ландшафту, клімату, природи тощо.

Крім збереження народних традицій, бойовий хортинг як національний професійно-прикладний вид спорту дуже впливає на виховання характеру, волі, інтересу до народної творчості у молоді. Дані свідчать про те, що процеси взаємного культурного впливу і культурного спілкування дуже впливають на характер самих національних видів спорту як одного з важливих засобів духовного розвитку людей. Отже, і бойовий хортинг набув характерних рис українського народу.

Україна – це країна спорту. За невеликий проміжок часу українці освоїли величезну кількість видів спорту. А у світової спільноти українці асоціюються з козацькою звитягою, перемогою і світовою славою. І зараз жителі сучасної України пам'ятають споконвічні ігри і спорт, якими бавилися наші предки протягом багатьох століть. Невід'ємна частина культури будь-якого народу – спортивні змагання. Вони були так само неповторні, як і сама культура етносу. Тому відродження і збереження національного виду спорту є одна з форм збереження традицій і духовно-моральних цінностей України.

Національним професійно-прикладним видом спорту України є бойовий хортинг.

Завданням спортивної сутички бойового хортингу є не тільки демонстрація кидкової техніки боротьби або техніки больових прийомів, у сутичці бойового хортингу важлива саме ефективність технічних дій щодо усунення фізичної агресії, контратакувальні дії, вміння маневрувати і наносити відповідні удари, проводити кидки у необхідний момент, продовжувати боротьбу лежачи та застосовувати утримання, больові і задушливі прийоми.

Бойовий хортинг складний, раціональний і продуманий, зі своїми емоціями, маневруванням, хитрощами техніки і швидкістю та надійністю тактики, довірливістю та багатогранністю методик, обачністю захисних дій та абсолютною вразливістю й ефективністю наступів, зі своєю прорахованою стратегією, отже, бойовий хортинг складений так, як характер і генетичний код кожного справжнього українця. Бойовий хортинг за характером наша система, а за корінням – наш національний професійно-прикладний вид спорту.

Результатом спортивної сутички бойового хортингу практично є добровільне визнання себе переможеним одного з учасників, або через його явну нездатність продовжувати двобій. Саме тому в бойовому хортингу можливе застосування технічного арсеналу з будь-якого виду прикладної контактної бойової дії. В арсенал дозволених прийомів двообою входять: кидки і утримання за допомогою захоплень за руки, ноги, шию, тулуб, больові впливи на зв'язки і суглоби, кидки за допомогою класичних захоплень за тіло, задушливі прийоми руками та ногами за допомогою захоплень за шию і частин тіла, всілякі удари руками і ногами. За рахунок високої ефективності прийомів, бойовий хортинг набув розвитку і серед силових структур, де останнім часом число практикуючих спортсменів збільшується.

Список використаних джерел

1. Бойко В. Розвиток силових якостей у студентів-хортингістів / В. Бойко, І. Малинський, Е. Єрьоменко, З. Діхтяренко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 7. – С. 104–112.
2. Єрьоменко Вероніка. Профілактика основних стоматологічних захворювань у спортсменів хортингу дитячо-юнацького віку / Вероніка Єрьоменко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 7. – С. 38–47.
3. Єрьоменко Е. А. Виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрьоменко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – Вип. 10 (118) 19. – С. 49–56.
4. Єрьоменко Е. А. Засади формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді засобами хортингу / Е. А. Єрьоменко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 10 (80) 16. – С. 38–44.
5. Єрьоменко Е. А. Значимість цінностей фізичної культури та основ здоров'я для школярів і курсантів, які займаються бойовим хортингом / Е. А. Єрьоменко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми

- фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – Вип. 11 (119) 19. – С. 71–79.
6. Єрьоменко Е. А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «Хортинг» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів : навчальне видання / Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
 7. Єрьоменко Е. А. Навчальна програма з бойового хортингу для учнів 1–11 класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2020. – 280 с.
 8. Єрьоменко Е. А. Потенційні можливості хортингу як засобу формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 5. – С. 139–146.
 9. Єрьоменко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник / Е. А. Єрьоменко. – К., 2009. – 227 с.
 10. Єрьоменко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської молоді засобами хортингу : монографія / Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2019. – 608 с.
 11. Єрьоменко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
 12. Єрьоменко Е. А. Хортинг. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл / Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2010. – 108 с.
 13. Єрьоменко Е. А. Хортинг у закладах вищої освіти : навч. посіб. / Е. А. Єрьоменко. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 654 с.
 14. Оржеховська В. М. Концепція національної філософії виховання дітей та молоді в Україні на засадах хортингу / В. М. Оржеховська, Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрьоменко, З. М. Діхтяренко, О. В. Мельник // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 5. – С. 17–34.
 15. Петрович Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрович, Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2016. – 544 с.
 16. Тимчик М. В. Хортинг як засіб виховання наполегливості в молодших школярів / М. В. Тимчик, Е. А. Єрьоменко // «Фізичне виховання в рідній школі». – К. : Педагогічна преса, 2014. № 1 – С. 38–41.
 17. Dikhtiarenko, Zoia, Yeromenko, Eduard, Fedorchenko, Tetiana. «Combat horting» as a means of forming a successful personality in terms of ideological and ideological confrontation (on the example of pupils, students, cadets) (2020). Problems and prospects of physical culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; ISBN 978 – 83 – 66567 – 04 – 7; pp. 286, illus., tabs., bibls. (pp. 232–239).
 18. Dikhtiarenko, Zoia, Yeromenko, Eduard, Pustoliakova, Larysa. Combat horting: prevention of injuries and harm to life and health of pupils, students, cadets during training (2020). Problems and prospects of physical culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; ISBN 978 – 83 – 66567 – 04 – 7; pp. 286, illus., tabs., bibls. (pp. 240–246).
 19. Griban, G., Kuznietsova, O., Dzenzeliuk, D., Malynskiy, I., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Otravenko, O., Lytvynenko, A., Lyhun, N., Okhrimenko, I., Prontenko, K. (2019). Dynamics of psycho – emotional state and individual psychological characteristics of students in the process of physical education classes. Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores. Año: VII, Número: Edición Especial, Artículo no.:113, Período: Diciembre, 2019. (Web of Science).
 20. Prontenko, K., Griban, G., Okhrimenko, I., Bondarenko, V., Bezpalii, S., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Bulgakov, O., Bloshchynskiy, I., Dzenzeliuk, D. (2019). Academic performance and mental capacity of cadets engaged in sports during studies. Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores. Año: VII, Número: Edición Especial, Artículo no.: 23, Período: Octubre, 2019. Мексика. (Web of Science).
 21. Zhamardiy, V., Griban, G., Shkola, O., Fomenko, O., Khrystenko, D., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Lytvynenko, A., Terentieva, N., Otravenko, O., Samokish, I., Husarevych, O., & Bloshchynskiy, I. (2020). Methodical System of Using Fitness Technologies in Physical Education of Students. International Journal of Applied Exercise Physiology, 9(5), 27–34. (Web of Science).